

Inför nationella Prov

Religion

En sammanfattning

Husumskolan

Namn:

Tabell – Världsreligionerna

Religion	Judendom	Kristendom	Islam	Hinduism	Buddhism
Grundades:	2000 f.Kr	År 0-32	632 e.Kr	3000-2000 f.kr	500 f.Kr
Grundare:	Moses	Jesus	Muhammed	Ingen grundare	Buddha - Siddharta Gautama
Tror på:	Jahve (Gud) De väntar på Messias	Gud, Jesus och den heliga Ande	Allah (Gud)	Flera gudar. Återfödelse	Ingen gud. Återfödelse
Helig skrift:	Bibeln - GT (Tanak) Moseböckerna (Torah) Talmud	Bibeln - GT + NT	Koranen	Vedaböckerna Upanishaderna Bhagavadgita	Tripitaka
Lära:	<ul style="list-style-type: none"> • Tron på gud • Förbundet mellan gud och judarna • Gamla testamentet (Tanak) • Tio Guds bud 	<ul style="list-style-type: none"> • Tron på Jesus (gud) • Nya testamentet • Evigt liv (för de som tror) 	<ul style="list-style-type: none"> • Gud ska döma till paradiset eller helvetet • Koranen • Fem pelarna (grunden) 	<ul style="list-style-type: none"> • Reinkarnation • Världssjälens (Brahman) • Meditation • Offer 	<ul style="list-style-type: none"> • De fyra ädla sanningarna • Den åttafaldiga vägen • Befrielsen kommer från människan själv.
Slutmål:	Ingen direkt tro på liv efter döden - livet på jorden är det viktigaste	Paradiset	Paradiset	Moksha - Slippa bli återfödd och istället bli ett med världssjälens.	Nirvana - bli upplyst, slippa återfödas och allt lidande släcks.
Högtider:	Påsk (Peasch) - befrielsen från slaveriet i Egypten	Jul - Jesus födelse Påsk - Jesus död och uppståndelse	Ramadan - Fastemånaden Eid al fitr - Fasteavslutet	Holi - Färgfest till Krishnas ära	Vesak- Buddas födelse, upplysning och inträde till nirvana
Samlingslokal:	Synagoga	Kyrka	Moské	Tempel	Tempel
Anhängare:	Judar 15 miljoner	Kristna 2 miljarder	Muslimar 1,3 miljarder	Hinduer 1,1 miljarder	Buddhister 500 miljoner

Världsreligionerna

Sådan är gud

Judendom

Judar tror på en enda gud (Jahve). Han är världens herre och skapare. Guds namn får inte uttalas och han får inte heller avbildas. Jahve är allsmäktig men har gett människorna fri vilja att välja mellan gott och ont. Han kan både straffa och vara kärleksfull.

Kristendom

Kristna tror på en enda gud som världens skapare. Gud är en treenig gud, det vill säga Gud är en, men visar sig som tre personer: Fadern, Sonen och den helige Anden.

Islam

Muslimar tror att det finns en gud, Allah, som betyder Gud på arabiska. Gud har skapat människan som ska vara tjänare och följa Allahs lag (sharia). Han har talat till människorna genom profeter, till exempel genom den siste profeten Muhammed.

Hinduism

Hinduer tror på en evig och opersonlig världssjäl - brahman. Brahman omfattar allt och är ursprunget till allt. Enligt hinduismen finns det många gudar, men dessa gudar är egentligen olika egenskaper hos Guden. Skaparguden Brahma är den högste guden och en personifiering av den gudomliga principen brahman. Exempel på andra gudomligheter är Vishnu och Shiva.

Buddhism

Inom buddhismen tror man inte på någon allsmäktig Gud. Men vissa buddhister erkänner att det finns övernaturliga eller gudsliknande väsen. Man menar också att det finns en överlägsen sanning som omfattar allt. Enligt vissa buddhister är Buddhas egenskaper desamma som denna sanning.

Världsreligionerna

Så skapades världen

Judendom

Världen är skapad av Gud ur ingenting. I Första Moseboken beskrivs hur han skapade världen under sex dagar för att vila på den sjunde. Gud kommer att avsluta allt när han väljer att göra det.

Kristendom

Allt som existerar gör det tack vare Gud. Gud påbörjade skapelsen och kommer att avsluta den. Han har inte bara skapat världen utan har också omsorg om den. Gud ger människorna levnadsregler. Allt han skapat har ett syfte och en mening.

Islam

Gud har skapat världen och människan. Människan är Guds förvaltare av jorden och ska följa Guds instruktioner. Människan är ansvarig för sina handlingar.

Hinduism

För hinduer upprepas skapelsen ständigt. Brahma skapar världen ur ett tidigare universum. Vishnu ser till att världen lever vidare genom återfödelsen och Shiva låter världen gå under. Sedan börjar cykeln om igen och en ny Brahma skapar en ny värld.

Buddhism

Skapelsen sker i ett kretslopp som ständigt upprepas. Genom återfödelsen, reinkarnationen, är människan och resten av skapelsen knutna till lidandet.

Världsreligionerna

Tidsuppfattning

Judendom

Tiden är linjär. Det finns en början och ett slut. Messias, som är utvald av Gud, är den kommande härskaren. När han kommer innebär det en lyckotid med världsfred för Israels folk.

Kristendom

Tiden är linjär. Det finns en början och ett slut. Gud står utanför tiden men finns bland människorna, bland annat genom Jesus Kristus. Vid tidens slut ska Kristus komma tillbaka för att döma alla levande och döda. Därefter ska det vara slut på lidande och ondska.

Islam

Tiden är linjär. Det finns en början och ett slut. Vid tidens slut kommer världen att gå under. De döda återuppstår och Gud ska döma människorna.

Hinduism

Tiden är cyklisk. Den har ingen början och inget slut. Världen passerar olika stadier, från födelseprocessen, genom tillväxten fram till nedgången. Då världen gått under i en avlägsen framtid kommer en ny värld att uppstå.

Buddhism

Tiden är cyklisk. Den har ingen början och inget slut. Varje existens fortsätter att återfödas till dess begär har upphört genom upplysning. Vid upplysning inträder man i nirvana. Världen fortsätter dock i sitt cykliska mönster - kretsloppet.

Världsreligionerna

Levnadsregler

Judendom

I Torah finns det 613 religiösa regler. De sammanfattas i tio kategorier liknande kristendomens tio budord. Ett av budorden är "Förbud mot stöld". Judendomen har också strikta regler för vad man får äta och hur man ska klä sig. Efterlevnaden av reglerna skiljer sig dock stort åt mellan olika inriktningar.

Kristendom

Budorden, eller tio Guds bud, är kristendomens viktigaste etiska regler. De anger vad man får göra och inte, till exempel "Du ska inte stjäla" och "Du ska inte dräpa". Det finns inga direkta regler för vad man får äta eller hur man ska klä sig.

Islam

En rättrogen muslim ska leva enligt de fem pelarna: trosbekännelsen, bönen, fastan, allmosan och vällfärden. Till exempel ska man be flera gånger om dagen och fasta varje år. I Koranen och sunna finns fler levnadsregler, till exempel att man ska klä sig anständigt och inte äta fläsk. Kött som är felaktigt slaktat är också förbjudet.

Hinduism

Dharma är den moraliska lagen inom hinduismen. Den behandlar bland annat böne- och reningsritualer och ska följas av alla hinduer. En hindu har också fem levnadsregler att följa, till exempel att inte ljuga eller stjäla. Det finns också regler för vad man får äta, till exempel är nötkött förbjudet.

Buddhism

Att skänka till munkar och nunnor är den viktigaste levnadsregeln för en buddhist. Det kan vara mat, kläder eller mediciner. För att upprätthålla en hög moral finns det tio levnadsregler, varav de flesta anhängare följer de första fem. Två av dem är att inte döda och att avstå från alkohol. Den åttafaldiga vägen kan också ses som levnadsregler.

Världsreligionerna

Meningen med livet

Judendom

Man ska sträva efter att bli den bästa människa man kan bli efter sina förutsättningar, inte bara för sin egen skull utan för hela mänskligheten. Det finns ett liv efter döden, men judendomen fokuserar på jordelivet.

Kristendom

Livsmeningen är att göra det goda och undvika det onda. Om man också tror på Gud och handlar enligt Gud kommer man efter döden att hamna i himlen och få evigt liv. I himlen finns ingen ondskas. Den som inte levt enligt guds vilja hamnar i straffriket helvetet med evig olycka.

Islam

Meningen med livet är att dyrka Gud, Allah, och att leva rättroget, bland annat genom att förvalta jorden på Guds uppdrag. Då kan man efter döden hamna i paradiset och få evigt liv av Gud. Den som inte levt rättroget hamnar i helvetet med evig olycka.

Hinduism

Meningen med livet är att uppnå moksha då man lämnar kretsloppet eftersom man slipper återfödas. Man kan uppnå moksha på tre sätt: genom rätta handlingar som kallas dharma, genom kunskap och genom gudskärlek.

Buddhism

Målet i livet är att nå fram till nirvana, det tillstånd då man inte längre återföds och allt lidande upphör. Det gör man genom att eliminera livstörsten, som är det som skapar lidandet. Anvisningar om hur man gör det finns i den åttafaldiga vägen.

Världsreligionerna

Livet efter döden

Judendom

Det finns bara ett liv. Efter döden kommer människan att dömas av Gud. En del judar tror att det kommer att ske på domedagen, då Gud väcker alla till liv igen. Andra tror att människan blir dömd direkt efter döden. Det finns någon form av andligt liv efter döden, men jordelivet är det viktigaste.

Kristendom

Det finns endast ett jordeliv. Tiden upphör att existera efter döden och själen lämnar kroppen. Efter döden menar kristendomen att det finns ett nytt och evigt liv. Kroppen och själen ska återuppstå och fortsätta leva. De flesta kristna tror då att man antingen kommer till himlen eller helvetet beroende på hur man har levt sitt liv.

Islam

Det finns bara ett liv. Efter döden väntar varje människa på domedagen, då alla återuppväcks och får sin dom. Paradiset (himlen) väntar dem som har levt i enlighet med Guds vilja. Helvetet är straffet för dem som inte har levt så.

Hinduism

Människans själ återföds på en högre eller lägre nivå. Återfödelseförloppet (samsara) styrs av de saker människan gör under sitt liv. Hon ska följa den moraliska lagen (dharma). Genom fromhet eller bra uppförande kan hon nå den högre nivån och få befrielse (moksha) från återfödandet.

Buddhism

Varje existens fortsätter att återfödas tills begären släckts genom upplysning. Vid upplysning inträder man i nirvana. Världen fortsätter dock i sitt cykliska mönster - kretsloppet. Inom vissa former av buddhism tror man på en framtida Buddha som ska komma och befria all existens från återfödelse.

Världsreligionerna

Heliga skrifter

Judendom

Den hebreiska Bibeln, Tanakh, har tre delar: Torah, Profeterna och Skrifterna. Den viktigaste är Tora (de fem Moseböckerna), som innehåller lagar, läran och vägledning för livet. Här finns också den tidiga historien om Israels folk.

Kristendom

Bibeln består av Gamla Testamentet (GT) och Nya Testamentet (NT). NT innehåller bland annat evangelierna, som är berättelser om Jesus liv. Apostlagärningarna berättar om tiden strax efter Jesus. I NT finns också brev från tidiga ledare, som Paulus och Johannes, och Uppenbarelseboken som handlar om tidens slut.

Islam

Koranen innehåller Guds ord som Muhammed fick från Gud via ängeln Gabriel. År 610 började den skrivas och det tog 22 år innan den blev klar. Koranen består av 114 suror (kapitel). Surorna innehåller texter om den muslimska tron och de regler som muslimer ska leva efter.

Hinduism

Det finns många heliga skrifter, men ingen som alla erkänner. De viktigaste är Vedaskrifterna, som innehåller samhita, brahmantexterna, aranyaka och upanishaderna. Mahabharata är en annan skrift som bland annat innehåller lärodikten Bhagavadgita.

Buddhism

Buddhismens lära, disciplinregler och annan kunskap finns i tre skriftsamlingar. De kallas Tripitaka, som är sanskrit och betyder "tre korgar".

Världsreligionerna

Grundare och profeter

Judendom

Genom att Gud slöt ett förbund med Abraham och hans ättlingar kallas Israels folk "det utvalda folket". Detta förbund bekräftades när Gud gav Mose de tio budorden. Dessa innehåller regler som människorna ska leva efter.

Kristendom

Tron utgår från Jesus från Nasaret, som sågs som den utlovade Messias. Kristus är det grekiska ordet för Messias. Därifrån har religionen fått sitt namn. Jesus var Guds son, det vill säga han var Gud som i en mänsklig gestalt kom till jorden för att erbjuda människorna en ny väg till frälsning.

Islam

Islam betyder underkastelse och en muslim är en person som underkastar sig Allah (Gud). Det har funnits många profeter som påmint människorna om Guds vilja, till exempel Noa, Abraham, Mose, Jesus och Muhammed, som levde på 600-talet och kallas den siste profeten.

Hinduism

Det finns ingen grundare eller övergripande organisation. Däremot finns det tusentals hinduiska guruer, det vill säga andliga ledare. De leder sina lärjungar genom böner, meditation och andakt och ses ibland som representanter för Gud. De har fått sin visdom och klarsyn genom kunskap och övning.

Buddhism

Buddha föddes som indisk prins med namnet Siddhartha Gautama och levde på 500-talet före Kristus. Han fick titeln buddha när han genom upplysning förstod orsaken till människornas lidande och hur det skulle avslutas. Namnet Buddha betyder upplyst.

Världsreligionerna

Riter vid födelse och död

Judendom

Nyfödda pojkar omskärs åtta dagar efter födseln. Namnet på nyfödda flickor förkunnas i synagogan den första sabbaten efter födseln.

Begravning sker inom 24 timmar efter döden och kremering är ovanlig. Familjen bär sorgedräkt i sju dagar och en speciell bön bes varje dag i elva månader.

Kristendom

Många kristna döps in i kyrkan som små barn, andra senare i livet. Dopet innebär att man öser vatten över huvudet eller sänker ner personen i vatten.

När någon har dött hålls en ceremoni (begravning) där man tar farväl av den döde. Kroppen läggs antingen i en kista som placeras i jorden eller så kremeras kropp och kista. Askan som blir kvar sätts ner i jorden i en urna eller sprids för vinden.

Islam

Vid födseln viskas en bön i örat på det nyfödda barnet. Efter sju dagar får barnet sitt namn, rakas och pojkarna omskärs.

Efter döden tvättas kroppen och görs klar för bön. Sedan begravs den döde så fort som möjligt, helst inom 36 timmar. Kremering är inte tillåten.

Hinduism

Före födseln och under livets första månader finns många ceremonier. Många läser ur en helig skrift för det ofödda barnet. När ett barn fötts anses familjen vara oren och huset måste renas genom en särskild ceremoni.

Vid döden ska kroppen brännas på första dagen. Askan sprid i en helig flod, helst Ganges som är den heligaste floden av alla.

Buddhism

Buddhister låter sina nyfödda barn välsignas av munkar och nunnor. Dessa stänker heligt vatten på barnet och läser ur de heliga skrifterna.

Den döende välsignas av munkar och nunnor. Efter döden kan man brännas på bål eller begravas. Bränningar sker vanligtvis nära ett kloster.

Världsreligionerna

Bröllopet

Judendom

Det är vanligast att man själv väljer vem man ska gifta sig med. Ett traditionellt judiskt bröllop innehåller många ritualer som symboliserar relationen mellan man och kvinna, till exempel vilka åtaganden man har mot varandra och det judiska folket. Själva bröllopet förrättas av en rabbin. Äktenskapet börjar gälla först sedan brudgummen gett bruden ett värdefullt föremål, oftast en ring.

Kristendom

Det är vanligast att man själv väljer vem man ska gifta sig med. Bröllopet sker oftast i en kyrka som smyckas med blommor och levande ljus. Under vigselakten, som förrättas av en präst, lovar brudparet att älska varandra i nöd och lust tills döden skiljer dem åt. Efteråt samlas man till en fest tillsammans med släkt och vänner.

Islam

I många muslimska länder är det fortfarande vanligt att föräldrarna väljer vem barnen ska gifta sig med, även om det i vissa länder blivit allt vanligare att man själv väljer sin livspartner. Äktenskapet ses som ett kontrakt mellan en man och en kvinna. Vigseln kan ske i en moské eller i hemmet och är ofta en enkel ceremoni där det blivande paret inför Gud förklarar att de nu hör ihop. Vilken muslimsk man som helst kan viga paret.

Hinduism

Inom hinduismen är det fortfarande vanligt att familjen väljer vem barnen ska gifta sig med, även om äktenskap baserat på kärlek blir allt vanligare. Bröllopet kan skilja sig beroende på kultur, tradition och var man bor. Ofta varar det under flera dagar och har många gäster. Själva bröllopet är en färgsprakande fest. Vigseln förrättas av en präst eller helig man och består av en rad ceremonier.

Buddhism

Det är ofta familjen som väljer vem man ska gifta sig med, även om det blir allt vanligare att man väljer att gifta sig av kärlek. För buddhister är bröllopet en icke-religiös överenskommelse, och det finns inga religiösa regler för ett giftermål. Ofta leder en släkting bröllopsceremonin. Brudparet byter ringar och lovar kärlek och trohet.

Världsreligionerna

Religiösa byggnader

Judendom

Inom judendomen spelar synagogan en viktig roll. Till synagogan går man på lördagen under sabbaten. Lördagen är den judiska högtidsdagen. Inom ortodox judendom sitter män och kvinnor åtskilda från varandra. Under gudstjänsten läser en rabbin (präst) ur Gamla Testamentet och man ber särskilda böner.

Kristendom

Kristendomen brukar vara indelad i olika församlingar. Till varje församling hör en eller flera kyrkor och kapell. I samband med gudstjänsten brukar man be böner, sjunga psalmer och läsa bibeltexter. Det är också vanligt att en präst håller en predikan. Kristendomens stora högtidsdag är söndagen. Män och kvinnor sitter tillsammans.

Islam

En muslim ska be vid fem tillfällen under dagen och då vända sig mot Kaba i Mekka. Till moskén, som är islams motsvarighet till kyrka, går både män och kvinnor för att be. Män och kvinnor ber åtskilda. Bönen leds av en imam, som är en koranlörd man. Han läser ur Koranen och håller en kort predikan. Fredagsbönen är den viktigaste bönen under veckan.

Hinduism

Inom hinduismen är bön och meditation viktiga. Det är vanligt att man går till ett tempel nära bostaden för att be och offra, exempelvis rökelse, blommor och mat. Templen är tillägnade olika gudar, till exempel Shiva, Ganesha, Vishnu eller Kali.

Buddhism

Inom buddhismen spelar templen en viktig roll. Till templet går man för att meditera, tända rökelse eller offra blommor eller mat. Många buddhister har ett litet minitempel hemma i sin bostad. I affärer och på kontor brukar det också finnas små tempel.

Vad är religion? Vad är livsåskådning?

Vad menar vi med religiösa och sekulära livsåskådningar?

Med livsåskådning menar vi en övergripande beskrivning och syn på vår tillvaro. En livsåskådning kan ge människor vägledning till vad som är värt att sträva efter i livet, hur vi bör handla för att skapa en bättre värld eller hur vi bör se på djur och människors värde. Den berör sådant som världsbild, människosyn och grundläggande värderingar.

Religiösa livsåskådningar har någon slags tro på det övernaturliga medan sekulära livsåskådningar inte har någon sådan övertygelse. Till religiösa livsåskådningar räknas exempelvis världsreligionerna och till sekulära livsåskådningar räknas exempelvis humanism, existentialism och feminism.

Vilket innehåll har många religioner?

Många religioner har en lära som finns nedskrivet i en helig skrift. Troende utför särskilda riter ofta med kopplingen till de heliga berättelserna (myter), exempelvis under särskilda högtider i hemmet eller vid en särskild samlingsplats som ett tempel.

Vilken funktion kan religioner ha för människor?

Religioner kan skapa mening och trygghet för troende. Det ger också en gemenskap och en identitet, vem du är och vilken grupp som du tillhör. Religion handlar också om erfarenheter av sådant som upplevs som övernaturligt, det som kallas transcendens.

Vilket innehåll finns i många sekulära livsåskådningar?

Sekulära livsåskådningar har ofta en ambition att förändra människan och samhället utifrån en särskild människosyn eller världsbild. Vissa författares skrifter kan ha särskild betydelse för livsåskådningens synsätt men är inte heliga på samma sätt som religiösa skrifter. Det finns en hel del sekulära riter men de kan sällan kopplas till en särskild sekulär livsåskådning.

Vilken funktion kan sekulära livsåskådningar ha för människor?

Precis som med religiösa livsåskådningar så kan sekulära livsåskådningar skapa sammanhang och mening för människor. Att ha en genomtänkt livsåskådning kan ge människor stöd i svåra livsval och på så sätt skapa trygghet. Det stärker också personens identitet, vem du är och vad du står för.

Sekulära livsåskådningar – sammanfattat

Vad är en sekulär livsåskådning?

En sekulär livsåskådning är ett genomtänkt synsätt som inte grundar sig i religion och som försöker ge sammanhängande svar på våra livsfrågor.

Tre delar som brukar finnas med i en livsåskådning

- Människosyn och världsbild: Vilken roll har människan och hur uppfattas verkligheten?
- Värderingar: hur bör vi vara mot varandra?
- Grundhållning: hur förhåller vi oss till livet?

Vilka sekulära livsåskådningar finns?

Det finns många - bland annat: humanism, existentialism, marxism, ekosofi och feminism.

Vilka grundläggande synsätt har de olika sekulära livsåskådningarna?

- Humanismen ser människan som oerhört värdefull och menar att varje individ bör garanteras särskilda rättigheter.
- Existentialismen lyfter fram att människan är en fri och ansvarstagande varelse. Därför behöver hon våga göra sina egna val.
- Marxismen menar att samhället är indelat i klasser där underklassen förtrycks av överklassen. Ett jämlikt samhälle kan endast uppnås om ett helt nytt samhälle skapas – det klasslösa samhället.
- Ekosofi eftersträvar en balans mellan alla levande varelser och naturen.
- Feminism eftersträvar jämställdhet mellan könen. Framst är det kvinnors rättigheter som behöver säkerställas för att ojämlika skillnader i samhället ska försvinna.

Religion och samhälle

Hur påverkar religion och samhälle varandra?

Religion och samhälle påverkar varandra på flera sätt. Religioner anpassar sig och förändras utifrån de samhällen som de finns i. Samhället påverkas också av religion, det kan t.ex. handla om värderingar som ligger till grund för lagar, vilka högtider som firas och mycket annat. I Sverige är kyrka och stat åtskilda sedan år 2000, men i andra länder som exempelvis Iran så hänger stat och religion ihop.

Finns det kristna värderingar som har format det svenska samhället?

Ja, eftersom Sverige har varit ett kristet land under så lång tid så har det till viss del format det svenska samhället. Det märks exempelvis fortfarande i den svenska läroplanen där elever ska fostras till kristna värderingar som "rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande". Samtidigt finns det de som menar att just "kristna" värderingar är missledande, eftersom liknande värderingar kan finnas även i andra kulturer och religioner. Värderingarna är då universella snarare än endast "kristna", anser de. Det svenska samhället har också formats av andra värderingar, inte minst av politiska ideologier.

Vilka konflikter kan uppstå mellan religion och samhälle?

När religiösa levnadssätt eller åsikter inte överensstämmer med det omgivande majoritetssamhället, så uppstår konflikter. Det kan handla om religiös slakt, klädseder, böneutrop, utbildningar av religiösa företrädare och mycket annat.

Hur kan konflikter lösas?

De flesta konflikter som uppstår i samhället utifrån religion brukar lösas lokalt, på enskilda skolor och arbetsplatser. Det kan handla om att skolor serverar mat som är kosher, att anställda får ha ett eget bönerum, att simundervisningen delas in i kill- och tjejgrupper. Många gånger är det också de religiöst troende själva som tycker att det är ok att göra vissa undantag från religiösa sedvänjor i offentliga sammanhang. Ibland är en del konflikter trots det mer svårlösta. Då finns det möjlighet för den som anser att den inte får utöva sin religion i enlighet med den svenska grundlagen, att vända sig till Diskrimineringsombudsmannen (DO) för att få saken prövad.

Religion och tillåten kärlek?

Hur kan lagstiftning gällande homosexualitet se ut?

I flera av världens länder finns det lagstiftning som förbjuder homosexuella relationer. Av världens cirka 200 länder hade 70 länder ett sådant förbud 2019, enligt ILGA. I vissa länder, som Sverige, så är skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning inskriven i grundlagen.

Hur har synen på sexualitet förändrats genom historien i Europa och Sverige?

Heterosexualitet har genom historien varit norm även om det finns några tidsperioder som bryter mönstret. Homosexualitet mellan män sågs exempelvis under antiken som något positivt. I Sverige fanns dödsstraff för homosexuella handlingar under 1600-talet och under andra världskriget sändes homosexuella till koncentrationsläger i Tyskland. Under 1900-talet i Berlin växte HBT-rörelsen fram, vilken har haft betydelse för sexuella minoriteters rättigheter. Under slutet av 1900-talet och 2000-talet har flera lagar tillkommit för att förbättra situationen för sexuella minoriteter, i Sverige och flera europeiska länder.

Hur ser kristendomen och andra världsreligioner på homosexualitet?

Det finns ingen enhetlig syn på homosexualitet inom kristendomen eller de andra världsreligionerna. Det går att finna både positiva och negativa attityder till homosexualitet och värderingarna har många gånger påverkats av samhällets värderingar och syn på sexualitet. Samhällets värderingar har givetvis också påverkats av religioners syn på sexualitet. Både religioner och de samhällen de verkar i påverkas och förändras av att människorna, som lever i dem, förändrar sina värderingar. Inom exempelvis katolska kyrkan har påven Franciskus öppnat för en mer tillåtande och öppen attityd till homosexualitet. Att värderingar förändras har ofta sin grund i olika tolkningar av heliga skrifter och vad som anses vara religionens centrala budskap.

Etiska modeller

Att värdera etiska val

Religionerna sätter in de etiska frågorna i ett perspektiv som höjer dem över vardagen. Människan blickar upp mot himlen för att få svar på frågor om rätt och fel, gott och ont enligt Guds "regelbok". Handlar jag efter min religions och min guds/mina gudars regler?

Men människors etiska val och handlande kan givetvis också värderas utifrån mer vetenskapliga etiska resonemangsmodeller.

Fyra vanliga etiska modeller är:

Pliktetik – ser bara på handlingen i sig, om den är rätt eller fel.

Konsekvensetik – ser också på vilka följder handlingen får.

Dygdetik – den handlande personens egenskaper – dygder, moral – avgör om handlingen blir god och rättvis.

Sinnelagsetik (avsiktsetik) – en persons avsikter avgör om en handling är god eller inte.

1. Pliktetik (regeletik)

Pliktetik

Pliktetiken ställer upp regler för vad som är rätt och fel. När man sedan hamnar i etiska valsituationer följer man helt enkelt regelkatalogens "rätt och fel".

De flesta religioner innehåller också levnadsregler och regler för vad som är rätt och fel. Syskonreligionerna judendom, kristendom och islam anser att Gud har formulerat och gett människan sådana regler, till exempel tio Guds bud eller islams fem pelare.

Men i praktiken är det omöjligt att alltid i alla situationer följa givna regler. En grundläggande regel är till exempel att inte döda. Men det finns situationer då denna regel inte efterlevs, till exempel att döda i krig, dödsstraff vid svåra brott eller aktiv dödshjälp.

Att leva efter regler förenklar livet. Ibland är det enkelt med regler eftersom de alltid fungerar och man behöver inte ifrågasätta dem. Ta till exempel trafikreglerna som alla är överens om och som därför gör att trafiken kan fungera på ett smidigt sätt.

I de flesta religioner har man *den gyllene regeln* som ledande princip: *Gör mot andra som du vill att de ska göra mot dig*. Detta är en heltäckande regel som kan hjälpa dig i ditt val i en etisk situation.

Judendom och islam är två exempel på religioner som bygger på regeletik. Dessa religioner arbetar ständigt med att tolka sitt regelverk..

Varje samhälle förändras – utvecklas – och med detta även synen och tolkningen av regler och normer.

2. Konsekvensetik

Konsekvensetik

I en etisk valsituation gör vi det vi anser vara rätt för att uppnå ett gott resultat – en *god konsekvens*.

För att nå goda följder av våra handlingar kan vi ibland till och med tvingas göra en orätt handling för att resultatet ska bli gott.

Din bästa kompis kommer entusiastiskt till dig direkt från frissan och frågar vad du tycker om hennes nya och totalt ändrade hårstil. Du säger då inte att hon ser hemsk ut – som du egentligen tycker. I stället säger du att hon är fin i den nya frisyren, bara för att inte göra henne ledsen. Din osanna handling får då en god konsekvens.

Men en rätt handling kan även leda till något ont. Du är hygglig och lånar ut din moped till en kompis för att han ska åka hem och hämta sin mobil. Din kompis råkar ut för en trafikolycka med svåra skador som följd. Din hyggliga och goda handling fick onda följder.

3. Dygdetik

Dygdetik

Dygdetiken utgår ifrån personliga egenskaper – dygder – som den goda människan handlar efter i etiska situationer. Dygderna kan beskrivas som människans *moral*.

En *dygd* är ett *stabilt* och *vanemässigt karaktärsdrag* hos personen som han eller hon använder i livssituationer för att göra det rätta – det goda.

Om en person anses ha dygden *mod* är det självklart och naturligt för denne att handla modigt i en konfliktsituation för att uppnå rättvisa. Handlingen blir rätt därför att personen visar mod i situationen och handlar för att förverkliga det goda – även om det innebär obehag för henne själv.

Den goda människan handlar alltså i etiska situationer med avsikten att resultatet blir gott, även om hon själv får uppleva obehag.

Den som inte handlar moraliskt, det vill säga inte handlar efter de goda dygderna, anser man är omoralisk och har *laster*. Till exempel: *modig* – *feg*, *generös* – *snål*, *girig*, *avundsjuk*, *ärlig* – *lögnaktig*, *flitig* – *lat* och så vidare.

4. Sinnelagsetik (avsiktsetik)

Sinnelagsetik

Enligt sinnelagsetiken är det en persons *avsikter* som avgör om en handling är god eller inte. Därför pratar man ibland också om *avsiktsetik*.

Enligt sinnelagsetiken är frågan om vad som är rätt eller fel kopplat till den inställning man har (en persons *sinnelag*). Om dina avsikter, till exempel att hjälpa alla människor i din omgivning, är goda så räcker det för att motivera en handling.

Sinnelagsetik handlar alltså inte om resultaten eller hur en handling ser ut att vara, utan vad människan tänker och har för avsikt med sin handling. Om en människa skänker massor med pengar till välgörenhet för att kompensera en dålig handling är skänkandet av pengar alltså inte en god handling eftersom avsikten är att dölja eller kompensera en dålig handling.

Repetitionsfilmer

Begreppa

1. Logga in på begreppa via ILT i webbläsaren.
2. Välj "7-9".
3. Välj "Religion".
4. Där finns mängder av filmer, alla cirka 3-4 minuter. Har du sett alla så har du en bra heltäckande bild av ämnet inför nationella provet.

URplay

1. Surfa in på URplay
2. Sök på "Religion förklarad" och välj den serien.
3. Serien har 6 avsnitt, 1 för vardera religion och 1 avsnitt som handlar om Sveriges sekularisering. Har du sett dessa filmer så får du en mer djupgående bild inför nationella provet.

Begrepp – Judendom

Antisemitism	judehat. Har funnits sedan antikens dagar på olika sätt. Hebreiska är ett semitiskt språk, därav ordet.
Bar/Bat Mitsva	När flickorna fyller 12 år och pojkarna 13 år uppnår de den religiösa myndighetsåldern. För pojkar gäller Bar Mitsva och för flickor Bat Mitsva. Man blir då Budets son eller Budets dotter.
Davidstjärnan	den sexuddiga stjärnan. Davidstjärnan blev en judisk symbol på 1300-talet i Prag och spred sig i Europa. Davidstjärnan är en nationell judisk symbol. Nazisterna tvingade judarna att bära stjärnan på kläderna som ett utpekande.
Kosher	Matlagarna bygger på instruktioner från Moseböckerna i Gamla testamentet men också tusenåriga traditioner. Bland annat är bara djur som har helkluvna klövar och som idisslar tillåtna. Svinkött är alltså förbjudet. Djuren ska slaktas på ett särskilt sätt, bland annat tillåts inte självdöda djur och döden ska ske omedelbart och kroppen tappas på blod. Svensk lagstiftning tillåter inte kosher-slakt och därför finns inte färskt kosherkött i Sverige. I ett judiskt kök har man även olika typer av bestick, porslin och köksredskap för kött respektive mjölk.
Diasporan	Judarna kunde inte bo kvar i Kanaans land och flydde/flyttade ut till länder i Europa och Asien.
Ghetto	Ett område/kvarter i en stad där bara judar bo. De fick bara bo där.
Pogrom	Angrepp på judar där man gick samman och förstörde deras saker och misshandlade eller t.o.m. dödade dem.
Kibbutz	Kollektiva jordbruk som invandrade judar startade i Palestina/Israel. När man äger och arbetar gemensamt på ett jordbruk.
Synagoga	Judarnas heliga rum, deras tempel där man har gudstjänst.
Rabbin	Den som leder gudstjänst, den judiska "prästen".
Inriktningar	Ortodoxa judar, konservativa judar och reformjudar. Ortodoxa judar följer mest noga religionens lagar och regler. Se digilär för djupare förklaring.

Begrepp – Kristendom

Jesus Kristus	Guds Son, som har kommit för att befria människan från döden och ge dem evigt liv i Guds rike.
Messias	"fredsfurste", Guds utsände, den som man inom kristendomen anser vara Jesus Kristus.
Frälsning	att rädda någon; Jesus räddar = frälsar människan från synd.
Synd	Uppfattning om att man "missar målet", en "missgärning" eller orätt.
Gamla testamentet	Den första delen av Bibeln, som är gemensam med Judendomens heliga berättelser.
Nya testamentet	Den andra delen av Bibeln, den som handlar om Jesus liv och gärningar samt tiden efter hans liv.
Treenigheten	Kristna anser att Gud kan visa sig på 3 olika sätt; Fadern, Sonen och Den Helige Anden.
Den gyllene regeln	Så kallas det andra budet i det dubbla kärleksbudet ("Du ska älska din nästa som dig själv").
Ortodoxa kyrkan	Den riktning inom kristendomen som växte fram i Östrom och vars ledare kallas Patriark.
Ikon och ikonostas	Ikon: helig bild inom ortodoxa kyrkan, målning på trä föreställande Jesus, Jungfru Maria och helgonen. Ikonostas: Bildvägg bestående av Ikoner.
Katolska kyrkan	Den riktning inom kristendomen som växte fram genom sitt centrum i Rom och vars ledare kallas Påven.
Sakrament	Rit, helig handling inom kyrkan. Det finns 7 st inom katolska och ortodoxa kyrkan, 2 st inom den protestantiska.
Helgon	Personer som dyrkas inom den ortodoxa och katolska kyrkan; personer som levt i ett nära förhållande till Gud, gjort goda gärningar och utfört mirakel.
Protestantiska kyrkan	En riktning inom kristendomen som uppstod under 1500-talet då människor, under ledning av munken Martin Luther (Tyskland), protesterade mot den katolska kyrkan.
Reformationen	Den förändring av kyrkan som skedde under 1500-talet i och med att protestantiska kyrkor grundades.

Begrepp – Islam

Sunni	Den största inriktningen inom islam, ca 90% är sunnimuslimer
Shia	Den andra inriktningen inom islam, bara ca 10% är shiamuslimer
Imam	Den som leder gudstjänst och bön.
Moské	Muslimernas tempel/gudstjänstlokal
Vallfärd/pilgrimsfärd	En av de 5 grundpelarna. En helig resa till Mekka.
Mekka	Helig stad där Muhammed föddes och bodde den största delen av sitt liv. Helig stad inom islam och dit man helst ska göra sin vallfärd.
Kaaba	Helig plats i Mekka.
Muhammed	Guds profet. Den sista profeten.
Ramadan	Fastemånaden
Allah	Den enda guden
Hadith	den nedtecknade islamiska tradition som utgår ifrån islams profet Muhammeds sätt att leva som förebild samt hans handlingar och ord i olika situationer.
Halal/haram	är benämningen på vad som är tillåtet inom islam och omfattar allt mänskligt handlande. Motsatsen till halal är haram. I icke-muslimska och/eller ickearabisktalande länder förknippas termen oftast med reglerna om tillåtna livsmedel.
Kalif	var den titel som den andlige och världslige ledaren för sunnitisk islam fick efter profeten Muhammeds död.
Kalifat	var den titel som den andlige och världslige ledaren för sunnitisk islam fick efter profeten Muhammeds död.

Begrepp – Hinduism

Samsara	Allt levande ingår i ett evigt kretslopp. Man föds till ett nytt liv på jorden efter döden. Det är människans karma som påverkar vad man föds till i nästa liv.
Reinkarnation	Återfödelse
Moksha (befrielse)	målet för en hindu är att bli fri från återfödelse. Människans atman (själ) bli ett med det gudomliga (brahman). En hindu kan nå befrielse genom att be till gudarna, meditera och visa kärlek.
Karma	Summan av människans goda och onda handlingar. Desto bättre av detta du har desto bättre liv föds du in i nästa gång.
Kaster	Grupper som människorna i Indien delas in i, till de olika sådana hör olika regler. Detta kan t.ex. bestämma vem man får gifta sig med och vilket yrke man får ha.
Brahman	Världssjälen, världsalltet. Atman vill tillbaka till detta, slippa återfödelse.
Atman	Den individuella själen, det innersta gudomliga i alla levande varelser. Detta vill tillbaks till Brahman och slippa återfödelse.
Daliter	Kastlösa. De tillhör inte någon kast och får utföra de sämsta jobben, exempelvis i kloaker.
Ganges	Helig flod. Hinduer vill gärna få sin aska strödd här.
Holi	Högtid, en glädjefest där man kastar vatten och färger på varandra. Krishna är den viktigaste guden under högtiden.
Sanskrit	Det religiösa språket.
Gudar/gudinnor	Det finns många gudar/gudinnor inom hinduismen och gudarna kan vara olika beroende på var i landet (Indien) man bor. En del gudar/gudinnor är samma för alla, ex. Kali, Ganesha, Krishnu, Vishnu och Shiva.
Puja	Hinduistisk gudstjänst, man offerar t.ex. blommor och mat till gudarna/gudinnorna i hemmet eller i ett tempel.
Vedaböckerna	Hinduismens äldsta skrifter. Veda betyder veta eller kunskap.

Begrepp – Buddhism

Medelväg/medelvägen	En väg mellan två ytterligheter.
Nirvana	Buddhisternas mål där alla begär släcks.
Åttafaldiga vägen	Den väg som buddhister ska följa enligt de fyra ädla sanningarna som Buddha lärde ut.
Meditation	Koncentrations- och kroppsövningar som enligt buddhismen ska leda till befrielse.
Munk och nunna	Personer som bor i kloster för att helt och fullt kunna ägna sig åt sin religion.
Upplyst	En djup och andlig insikt om hur allt hänger ihop och att inte längre styras av begären.
Karma	Våra gärningar som påverkar vår nästa återfödelse.
De tre juvelerna	Namnet på den buddhistiska trosbekännelsen.
Buddha	Den upplyste
Dharma	Buddhas lära
Sangha	Buddhistisk församling
Lekman	En buddhist som inte lever sitt liv som munk eller nunna.
Puja	Att visa Buddha vördnad genom särskilda riter som att exempelvis offra, ge blommor eller tända ljus.
Vesak	Den högtid då Buddhas födelse, upplysning och inträde i nirvana firas.
Theravada och mahayana	Buddhistiska inriktningar. Lilla och stora farkosten. Enligt Theravada har endast munkar möjligheten att nå nirvana.
Bodhisattvor	Enligt Mahayana: Upplysta buddhor som väljer att inte gå in i nirvana utan stannar i världen för att hjälpa andra.
Tripitaka	Den samling av skrifter som de allra flesta buddhister stöder sig på och som består av "tre korgar".

